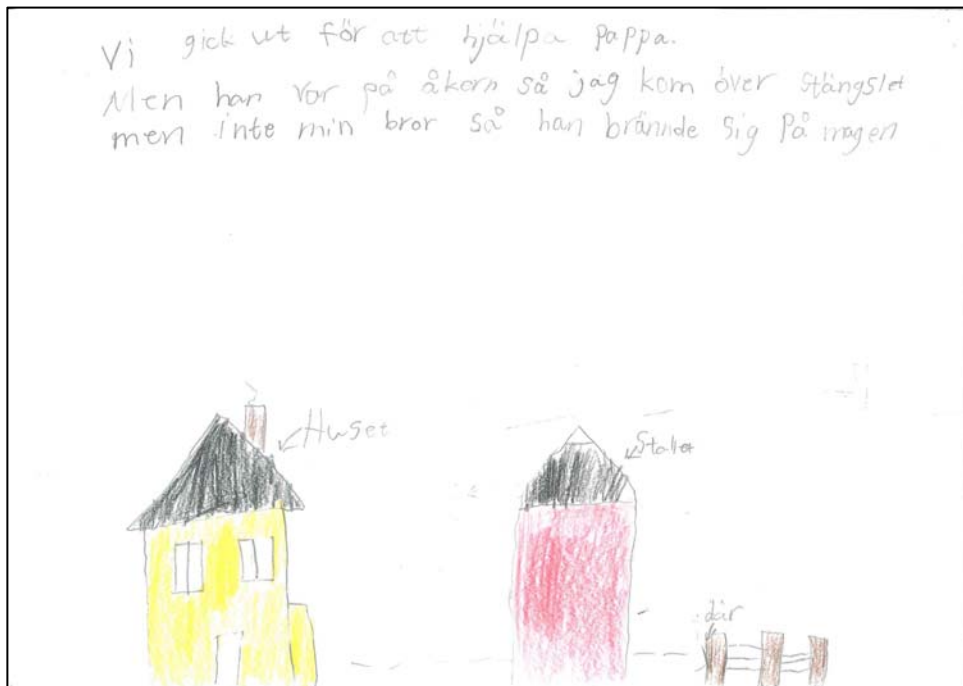

Barn och ungdomars uppväxt och vardag i lantbruksmiljö – en pilotstudie om barn och ungdomars attityder till risker och olyckor

Kerstin Nilsson

Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi, SLU Alnarp

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgård- och jordbruksvetenskap

Rapport 2011:28
ISSN 1654-5427
ISBN 978-91-86373-79-5
Alnarp 2011

Förord

Att växa upp på landet och på en gård är en fantastisk möjlighet för lantbrukarnas barn. Samtidigt utsätts dessa barn i större omfattning än de flesta andra barn för risken att råka ut för olyckor genom att växa upp på en av Sveriges farligaste arbetsplats. Det är därför viktigt att man inte blundar för riskerna utan tar tag i de problem som finns och förebygger olyckor varje dag.

Ett stort tack till de barn och den skolpersonal i Laholms kommun som medverkade, delade med sig av sin tid, sina tankar och erfarenheter vilket gjorde studien möjlig att genomföra.

Tack även till forskningsassistent Rosmarie Emanuelsson, Sveriges Lantbruksuniversitet, och till folkhälsoutvecklare Janet Harrysson, Landstinget Halland, som hjälpte till vid genomförandet av studien.

Studien ingår i det SLO-finansierade projektet ”Säkra lekmiljöer i Lantbruket”.

Alnarp 2010

Kerstin Nilsson
Folkhälsovetare

Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi (AEM)
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)

Sammanfattning

Denna studie konstaterar att det finns en paradox i barn och ungdomars vardag och uppväxtmiljö i lantbruksmiljö. Barn som själv bor eller har tillgång till lantbruksmiljö får möjligheten att växa upp omgiven av djur och lära sig empati, med maskiner och lära sig teknik. Miljön ger även stora möjlighet att få utlopp för kreativitet och fysisk aktivitet som är få andra barn förunnade. Å andra sidan innehåller samma miljö fler risker och faror för allvarliga och till och med dödsolyckor vilket medför att dessa barn tillhör en riskgrupp i samhället.

När man dagligen vistas i en riskfylld miljö finns det även en risk att man tar miljön för givet och glömmer att kontrollera, förebygga och ta bort riskfyllda moment. Barn i denna studie angav att de kände till riskerna som fanns i lantbruksmiljön. De litade på att de vuxna och att de skulle hjälpa dem, att de vuxna agerade på rätt sätt i olika situationer och såg till så att miljön var säker. Men barnen tycktes även vara nyfikna och testa gränser för det som de själva var osäkra på om de klarade av. Detta kan vara en svår balansgång då möjligheten att prova på och testa sina färdigheter är en viktig del av barns utveckling. Det tycks dock i detta vara extra viktigt att vuxna i lantbruksmiljö är goda förebilder och riskmedvetna så att de inte tillåter barn att testa och utföra arbetsmoment som de inte är mogna att utföra.

Förhoppningen är att resultatet från denna pilotstudie kan användas som diskussionsunderlag och i vidare studier för att minska risken för att barn och ungdomar utsätts för risker i lantbruksmiljö.

Innehållsförteckning

Introduktion	9
Övergripande syfte:.....	11
Metod och material.....	11
Resultat.....	13
Vad tyckte barnen var roligt och spännande på en bondgård?	13
Vilka var barnens favoritplatser på bondgården?	14
Vilka sysslor hade barnen hjälpt till med på bondgården?	15
Vilka saker, platser och sysslor tyckte barnen var farliga på bondgården?	16
Hur brukade barnen göra om de upplevde att något kändes farligt eller riskfyllt?.....	17
Barnens minne från en händelse där någon skadat sig i lantbruksmiljö	18
Diskussion.....	21
Referenser	23

Introduktion

”Det är ju mycket farliga saker i ett lantbruk så man vet aldrig vad som kan hända!” så sa en lantbrukande pappa. Citatet är från en intervjustudie med lantbrukande föräldrar och beskriver vad flera av föräldrarna vittade om kring sina barn och ungdomars vardag och uppväxt på lantbruket (Nilsson, 2009).

Arbetsplatser inom jord- och skogsbruksnäringen är fyllda med faror och risker vilket visar sig i att de tyvärr är mycket väl representerade i ohälsostatistiken i förhållande till andra arbetsplatser. Gårdar, jord- och skogsbruk är miljöer som i flera undersökningar har framkommit som särskilt utsatt för olycksfall och skador (Lundqvist, 1996). Under åren 1997-2007 dog 155 personer i arbetsolyckor inom skogs- och lantbruk vilket gör denna sektor till Sveriges farligaste arbetsplats (Arbetsmiljöverket, 2008). Troligen hade dessa arbetsplatser varit omgärdade med höga staket, förbuds- och varningsskyltar om det inte samtidigt varit ett hem för en barnfamilj. Pinzke & Lundqvist (2006) studerade arbetsolycksfall i jord- och skogsbruk 2004 och konstaterade att antalet olycksfall i de deltagande jord- och skogsbruken var cirka 5000, medan antalet anmälda olyckor till Arbetsmiljöverket var cirka 400. Det är alltså trots den höga förekomsten av olyckor, endast cirka 8 procent av de inträffade arbetsskadorna som framkommer i den officiella statistiken från denna sektor. Av de inrapporterade olyckor som inträffade under 2004 inom jordbruksverksamhet drabbade 32 procent en familjemedlem och 70 procent av alla olycksfall inträffade på gårdar med djurproduktion (Pinzke & Lundqvist, 2006). Möjligen finns det även en underrapportering angående incidenser och skador som drabbar barn och ungdomar som bor på jord- och skogsbruk. De skador som barn och ungdomar råkar ut för leder dessvärre i en del fall även till döden. I en studie med avlidna i Sverige 1980-86 så visade det sig att barn och ungdomar till lantbrukare var överrepresenterade bland dem som dog av olyckor (Östberg, 1997). Barn och ungdomars sjukdom och dödlighet till följd av skador är inte slumpmässigt fördelat över områden och individer. De barn som lever, förflyttar sig och leker i de mest utsatta miljöerna löper större risk att skadas (Morrongello, 2007a; SOU 2002:68).

Barn och ungdomar boende på lantbruk har sitt ”hem” på en högrisk arbetsplats men många av barnen deltar även aktivt i sysslorna på gården. I en studie av Alwall Svennefelt & Lundqvist (2011) framkommer att 87 procent av 7-18 åringarna som bor på ett lantbruk deltar i arbetet. Av dessa utförde hälften arbetsuppgifter varje vecka och 13 procent varje dag. Att dagligen delta i arbetet på lantbruket var vanligare för äldre barn. De vanligaste arbetsuppgifterna var utfodring, ströhantering och djurhantering, men även att klippa gräs, rensa ogräs, att utföra manuellt skördearbete eller klippa buskar. I undersökningen framkom också att 12 procent av 11-13 åringarna körde traktor (Alwall Svennefelt & Lundqvist, 2011). Det förekom även andra typer av arbetsuppgifter vilket inte är i linje med lagstiftning/föreskrifter (AFS, 1996). Exempelvis förekom det att barn 7-13 år gjorde underhållsarbete på maskiner, pressade hö/halm, potatissättning med maskin, sortering av

potatis, arbetade med spannmålshantering, verkstadsarbete och högtryckstvätt (Alwall Svennefelt & Lundqvist, 2011). Det finns även studier utifrån trafikskaderegistrets polisrapporter som konstaterar att det förekommer traktorolyckor med minderåriga förare på vägar med 90 km/h (Nilsson & Pinzke, 2011).

Ett sätt att förhålla sig till situationer som är svåra att påverka är att förringa och förminska dess existens genom att förneka obehagliga händelser och risker (Zerubavel, 2006; Cullberg, 2001). Individer som bor och vistas i miljöer där det förekommer mycket risker och hot har en benägenhet att förneka dessa risker för att klara av sitt dagliga liv (Koskela & Pain, 2000). Enligt en Australiensisk studie blir de som själv är uppvuxna eller har bott länge på ett lantbruk ofta "hemma blind" för riskerna och tänker inte på att uppdatera säkerheten till dagens standard (Farmsafe Australia, 1999). Genom att lantbruksmiljön innebär mycket risker och många skadar sig så har en del av de som vistas i lantbruksmiljön resignerat och börjat accepterar skaderisken och olyckor som något naturligt och ofrånkomligt i deras vardag (Farmsafe Australia, 1999).

Att barn och ungdomar är tillsammans med de vuxna i deras arbete på ett lantbruk är en del av vardagen och i flera fall även en metod för att lära barn och ungdomar hur de ska förhålla sig till risker (Nilsson, 2009). Barn lär sig ofta genom att ta efter och imitera vuxna eller andra barns beteende (Skinner, 1974). Vi försätter sedan ofta att agera och handla på ett sätt som vi har lärt oss utifrån tidigare erfarenheter (Skinner, 1974). Dock är ingenting statistiskt och omgivningens komplexitet och ny informations bearbetning tillför hela tiden nya impulser angående möjliga sätt för oss att handla och bete oss i en given situation (Skinner, 1974). Det tycks därför i många fall krävas större ansvarsfullhet av föräldrar till barn på lantbruk än av andra föräldrar eftersom barnen växer upp i en många gånger mycket farlig hemmiljö som tycks styras utifrån familjeföretagets förutsättningar och ramverk (Nilsson, 2009). I en Kanadensisk studie konstaterar man att två tredjedelar av de barn som avlider eller skadas på lantbruk har varit tillsammans med en vuxen vid olyckstillfället (Morrongiello, 2007b). Studien ifrågasätter lämpligheten i att barn och ungdomar är med och i närheten de vuxna som utför farliga arbetsmoment (Morrongiello, 2007b).

För att minska olycks- och dödsfallen bland barn och ungdomar i lantbruksmiljö är det viktigt att få insikt i barn och ungdomars egna upplevelser och attityder till risker och olycksfall i sin uppväxtmiljö på lantbruk. Det är därför viktigt att studera barn och ungdomar som bor och lever på lant- och skogsbruk samt deras familjer för att finna strategier för ett förebyggande olycksfallsarbete särskilt inriktat på denna grupp.

Övergripande syfte:

I projektet "Risker och olyckstillbud med barn och ungdomar i lantbruksmiljö" studerades föräldrars attityder till sina barns uppväxt i lantbruksmiljö. Detta projekt avser att utifrån samma frågeställningar undersöka barnen och ungdomarnas egna upplevelser och attityder till risker och olycksfall i sin uppväxtmiljö på lantbruk.

De specifika frågeställningar som projektet avser att studera bland barnen är: Vad tycker Du är roligt och spännande på en bondgård? Vilka är Dina favoritplatser och vad brukar Du göra där? Vilka sysslor har Du hjälpt till med på bondgården? Vilka saker, platser och sysslor tycker Du kan vara farliga på bondgården? Hur brukar Du göra när något känns farligt eller riskfyllt? Berätta ett minne om vad som hände när Du själv eller någon annan skadade sig eller nästan skadade sig på en bondgård eller i närheten av en bondgård.

Metod och material

Detta projekt studerade barns egna upplevelser och attityder till sin uppväxtmiljö och vardag i lantbruksmiljöer med fokus mot risker och olyckor. Den metod som valdes var kvalitativ där barnen fick skriva och rita för att fånga deras egna upplevelser och attityder. Metoden var en variant på den etnologiska metoden "Frågelista", vilken använts av etnologer och folklivsforskare i Sverige sedan de första decennierna av 1900-talet (Hagström & Marander-Ekelund, 2005).

Urvalsgruppen var en klass i årskurs fem (11 års åldern) valdes ut efter kontakt med rektor och lärare vid en skola i Laholms kommun. Kontakten togs genom ett pågående projekt "Trygga och säkra lantbruksföretag i Laholms kommun" vilket är ett projekt utifrån WHO:s koncept "Säker och trygg kommun". Syftet med projektet är att förbättra hälsan och minska skador och olycksfall på landsbygden i Laholms kommun genom ett förebyggande arbete. Anledningen till att enbart välja en klass var att denna metod inte har använts tidigare enligt vår kännedom. Det är därför viktigt att göra studien i liten skala till att börja med för att testa och kunna förbättra metoden. Anledningen till att välja barn i årskurs fem var att vid denna ålder kan de flesta barn tydligt redogöra för egna upplevelser och tankar i skrift, samt att vid denna ålder börjar barn mer regelbundet delta i olika sysslor i lantbruket och tillåtas göra saker på egen hand i större omfattning, enligt vad som beskrevs av några tillfrågade lantbrukande föräldrar. Samtidigt har tidigare studier pekat på att antalet olyckor på lantbruk främst förekommer bland äldre barn (Benfalk & Rigmar, 2007).

Klassen bestod av 18 barn vilka var eller skulle fylla 11 år. Fyra av barnen bodde själva på ett lantbruksföretag. 14 av barnen bodde på en gård eller hus som inte var ett lantbruksföretag eller i ett mindre samhälle med ca. 980 innevånare. Alla barn hade dock varit på ett lantbruksföretag vid ett flertal tillfälle samt hade släkt eller kamrater som bodde på lantbruksföretag. Genom detta förhållande kunde alla barnen relatera till problemställningarna

i studien och klassen ansågs vara representativ som målgrupp för att studera barns attityder till risker och olyckor i lantbruksmiljö.

Undersökningsdata samlades in genom att barnen skrev ner sina tankar och attityder utifrån frågor i en frågelista och ritade minnesbilder utifrån egna upplevelser, attityder och funderingar. Den frågelista som barnen utgick ifrån i sina berättelser var en omarbetad av den frågelista som användes när föräldrarna skrev sina berättelser och intervjuades i projektet ”Risker och olyckstillbud med barn och ungdomar i lantbruksmiljö”.

Analysen genomfördes genom att berättelserna sammanställdes till en text och analyseras för att utkristallisera gemensamma teman i beskrivningarna. Bilderna är också en typ av berättelse och beskrivning i sig själv, men utgöra också stöd för de skriftliga beskrivningarna/berättelserna.

Resultat

Nedan kommer resultatet från barnens skrivna svar på frågelistan att presenteras. Citat från barnens beskrivningar och utvalda bilder har lyfts fram för att illustrera barnens upplevelser och attityder till risker och olycksfall i sin uppväxt- och vardagsmiljö på och i närheten av lantbruksföretag.

Vad tyckte barnen var roligt och spännande på en bondgård?

Flera barn angav att de tyckte det var roligt med djuren och att hjälpa till att mata dem och pyssla om dem så att de hade det bra. Flera beskrev att det var roligt att rida och sköta om hästar, mata lamm med nappflaska, titta på kattungar, och se hur det gick till att mjölka kor.

Ett barn som själv bodde på en bondgård skrev:

”Alla djur är roliga att titta på och samtidigt spännande. Man får mata djuren och det är roligt. Det är kul och spännande att klappa dem. Nästan allt är spännande.”

Andra barn skrev att de även tyckte att det var intressant och spännande med alla maskiner som man kunde titta på och att exempelvis fundera över hur mjölkmaskinen fungerade, åka traktor eller se på när de vuxna skördade med den stora skördetröskan. Ett av barnen som bodde på en bondgård skrev om sin fyrhjuling:

”Maskinhallen har många roliga maskiner. Och så är det roligt vid hagen för att där kan jag köra ut höet med fyrhjulingen.”

De barn som själv bodde på en bondgård skrev om flera saker som de tyckte var roliga och spännande. Dock så skrev en del av dem som inte själv bodde på bondgård att det var tråkigt på en bondgård för man kunde inte göra något där.

Vilka var barnens favoritplatser på bondgården?

Många av barnen skrev att deras favoritplats var bland djuren i stallet, lagård, loft och hagar och där de kunde "mysa" med djur. Flera beskrev att deras favoritplats var i höet, på balarna och på loftet där de kunde göra olika saker. Ett barn som bodde på en bondgård skrev så här om sina favoritplatser:

"Det är hos djuren och jag brukar vara där för att mata dem. Det andra är i traktorn om jag är sur".

Ett annat barn som bodde på en bondgård skrev:

"Min favoritplats är i maskinhallen. Jag brukar fixa med fyrhjulingen och smörja kedjorna på cykeln. En annan favoritplats är i stallet där jag brukar mata djuren och på hövinden där jag brukar vara och titta på hur kattungarna mår."

Ett barn som inte själv bodde på en bondgård men som hade släktingar som hon brukade vara hos skrev:

"Min favoritplats är hos mormor för hon har kor och hästar och jag brukar mata hästarna med morötter eller gräs ibland ute i hagen. Jag brukar sätta mig i traktorn och låtsas att jag kör."

Hästar tycktes vara ett av favoritdjuren och flera av barnen skrev att de tyckte om att rida. Det var också flera som skrev om katter och får medan bara någon skrev om kor och grisar. Ett barn skrev att skogen var en mysig, trevlig och kul plats. Några barn som inte själv bodde på lantbruk skrev att det var bäst att vara inne i huset för där luktade det inte och där kunde man fika.

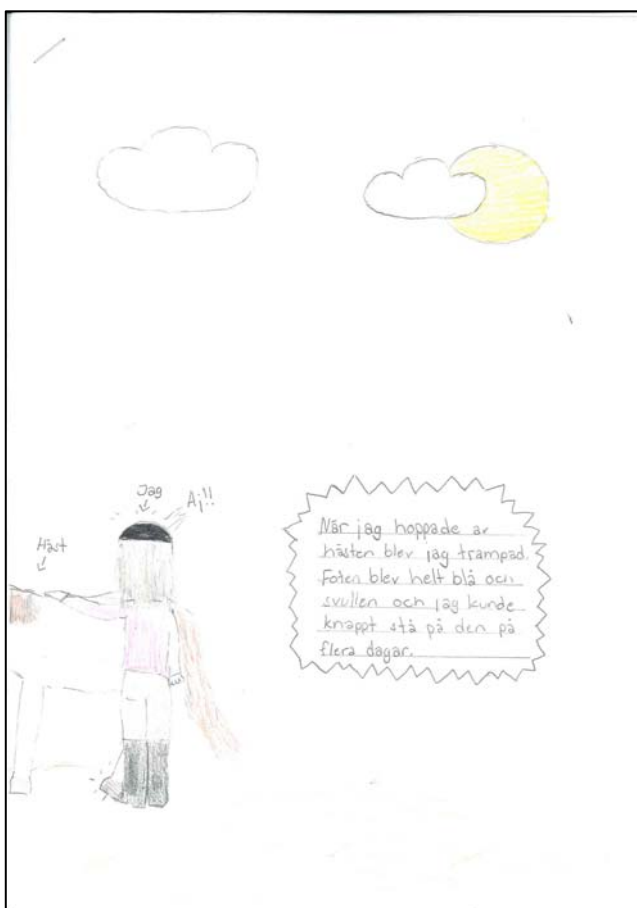

Vilka sysslor hade barnen hjälpt till med på bondgården?

Att mata hästar, får, kor och grisar var något som nästan alla barnen hade gjort någon gång, men någon skrev att de var rädda för djur och därför aldrig matat något djur. De barn som var intresserade av hästar skrev att de hade matat, mockat, ryktat, kratsat hovar och pysslat om hästarna. Något barn skrev att de tog hand om de lamm som tackorna inte ville veta av och bland annat matade dem med flaska:

"Jag brukar vattna, ge dem mat och ibland strö hos djuren. Och när vi har flasklamm som inte får mat av sin mamma så får vi ge den och då brukar jag hjälpa till."

Något barn skrev att de hade hjälpt till att klippa gräs och laga staket. Andra brukade följa med i traktorn och någon skrev att de själv körde traktorn. Så här skrev ett barn.

"Jag hjälper till att mata djuren för jag vill vara med djuren. Och så kör jag traktorn ibland."

Något av barnen beskrev att de gjorde sysslor på bondgården för att de blev tillsagda, men att de ibland även gjorde det frivilligt för att de tyckte om att hjälpa till och att de fick lite pengar när de gjorde sina sysslor. Ett barn skrev:

"Jag klipper gräset, kör ut hö till hästarna, fyller på vatten och mockar för jag brukar hjälpa till och för att jag får lite pengar varje gång jag hjälper till."

Barnen tycktes främst hjälpa till med de sysslor som de tyckte var roliga och intressanta att göra.

Vilka saker, platser och sysslor tyckte barnen var farliga på bondgården?

De barn som bodde på en bondgård tycktes medvetna om att det fanns många riskfyllda platser och moment i arbetet på en gård. Ett barn skrev så här om vad som var farligt på en bondgård:

”Det är farligt att vara vid ensilagebalarna, vara ute vid djuren, vara i maskinhallen, vara ute på åkern när de kör med traktorerna och när man kör upp höet på vinden ovanför stallet.”

Andra saker som barnen skrev som farligt på en bondgård var maskiner som slaghacken, huggaren, pressen, skördetröskan, olika elinstallationer, gödselbrunnen, olika djur som tjurar, baggar, ta in korna för mjölkning, mocka när hästen var i boxen. De sätt som barnen skrev att de kunde skada sig var genom att bli påkörda, trilla ner på vassa maskindelar och skära sig på verktyg, bli indragen i roterande och drivande föremål, bli klämd både av djur och av maskiner, bli stängad, sparkad, biten, få infektioner.

Även om barnen var medvetna om riskerna så angav några att de trots detta lockades av att vara på dessa farliga platser och göra saker som de såg som riskfyllda. Ett barn som bodde på en bondgård skrev:

”Jag tycker att balarna kan vara farliga, men jag kan ändå inte sluta vara på dem för de är så roliga.”

Ett barn som bodde på en bondgård och berättade att hon fått en fraktur vid ett angrepp av en arg häst tycktes dock inte anse att hästar var farliga trots olyckan. Detta barn skrev så här angående vad som var riskfyllt på en bondgård:

”Traktorer är farliga och det är farligt att stå bakom en tjur. Det är nog det enda.”

Hur brukade barnen göra om de upplevde att något kändes farligt eller riskfyllt?

Barnen angav att de var medvetna om att de faror och risker som finns på en bondgård. Hur brukade de då agera när de upplevde att något kändes farligt eller riskfyllt? Barnen skrev att de brukade varna andra när de upplevde fara. De brukade också säga till de vuxna om faran. Ett barn skrev:

"Jag säger till mamma och pappa."

Andra valde att ta råd om hur de skulle göra.

"Jag brukar fråga hur man ska göra om jag inte vet. Om jag inte vågar så får någon annan person som vågar göra det."

Att välja att dra sig tillbaka ifrån det som var farligt för att inte råka illa ut och skadade sig beskrev flera barn som en strategi. Ett barn skrev:

"Jag går därifrån för då är det inte farligt längre."

Dock var det inte alla barn som bara gick ifrån det som verkade farligt. De ville istället först kontrollera om de kunde klara av situationen på egen hand innan de bad om hjälp. Ett barn skrev att det agerade så här:

"Jag tar det lugnt. Om det är något djur så ska man aldrig visa att man är rädd för det gör det bara värre. Fast om det verkar mycket farligt så ska man akta sig."

Ett annat barn skrev:

"Jag kollar först hur farligt det verkar vara och så provar jag själv innan jag frågar någon vuxen om de kan fixa det."

Barnens minne från en händelse där någon skadat sig i lantbruksmiljö

Nästan alla barnen hade själv varit med om eller kände till en situation där någon hade skadat sig i lantbruksmiljö. Ett barn skrev:

”När vi lastade upp höet på vinden så gick rullbandet sönder och då trillade en höbal ner i huvudet så hon svimmande. Men när hon hade varit på sjukhuset ett par timmar mådde hon bra igen.”

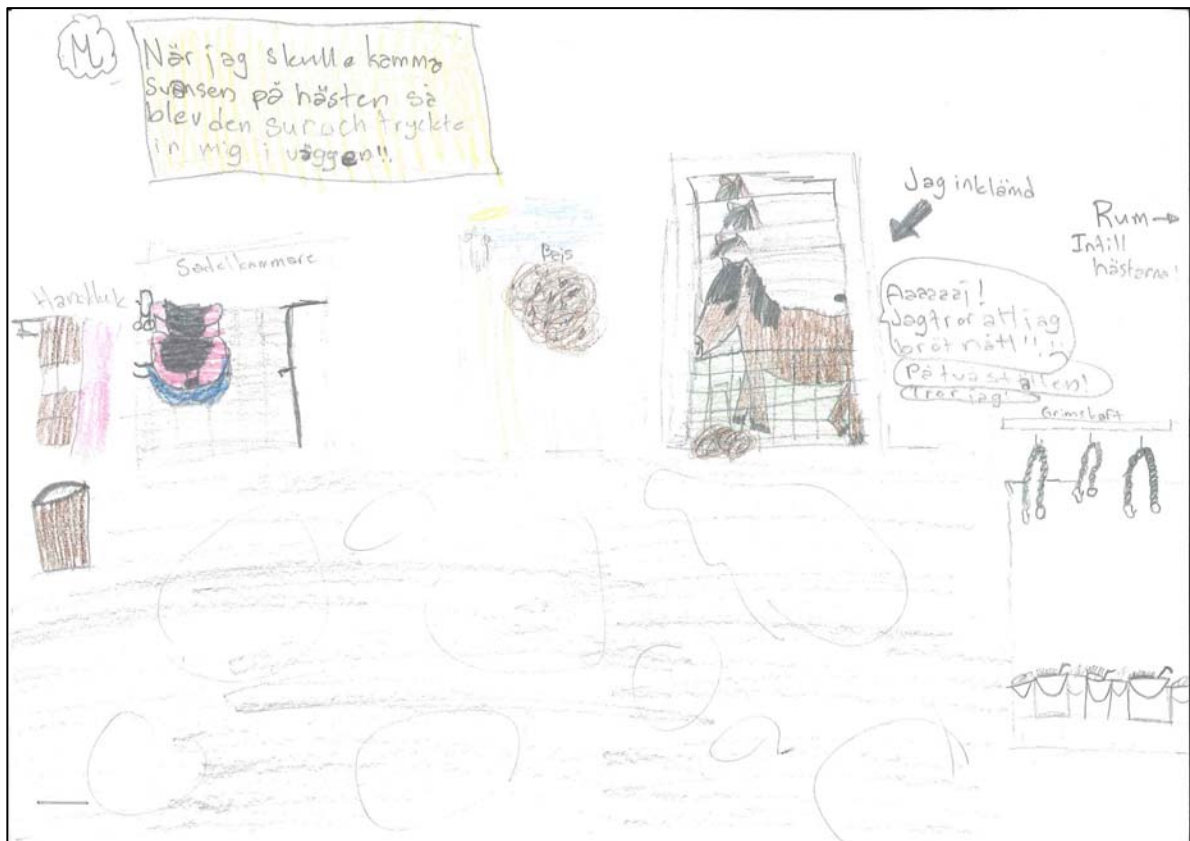
Barnen beskrev i flera fall trevliga situationer som plötsligt hade blivit farliga. Ett barn skrev:

”När jag och en kompis satt och fikade på bullar och läsk högst upp på rundbalarna så kom en geting./.../Jag och min kompis började springa runt på balarna och när vi ställde oss på en bal så höll den på att tippa. Men det gjorde den inte så vi klarade oss.”

Flera av barnen tyckte om hästar och var också mycket tillsammans med hästar. Hästar var också inblandade i flera av de olyckor som beskrevs. Barnen sa att de eller någon annan blivit exempelvis trampade, klämda, bitna och avkastade. Ett barn skrev:

”När min kompis galopperade för första gången så var det några ungar som smällde upp en dörr mitt framför hästen. Så hästen skenade iväg i full galopp och tvärvände så hon trillade av. Fast det gick bra!”

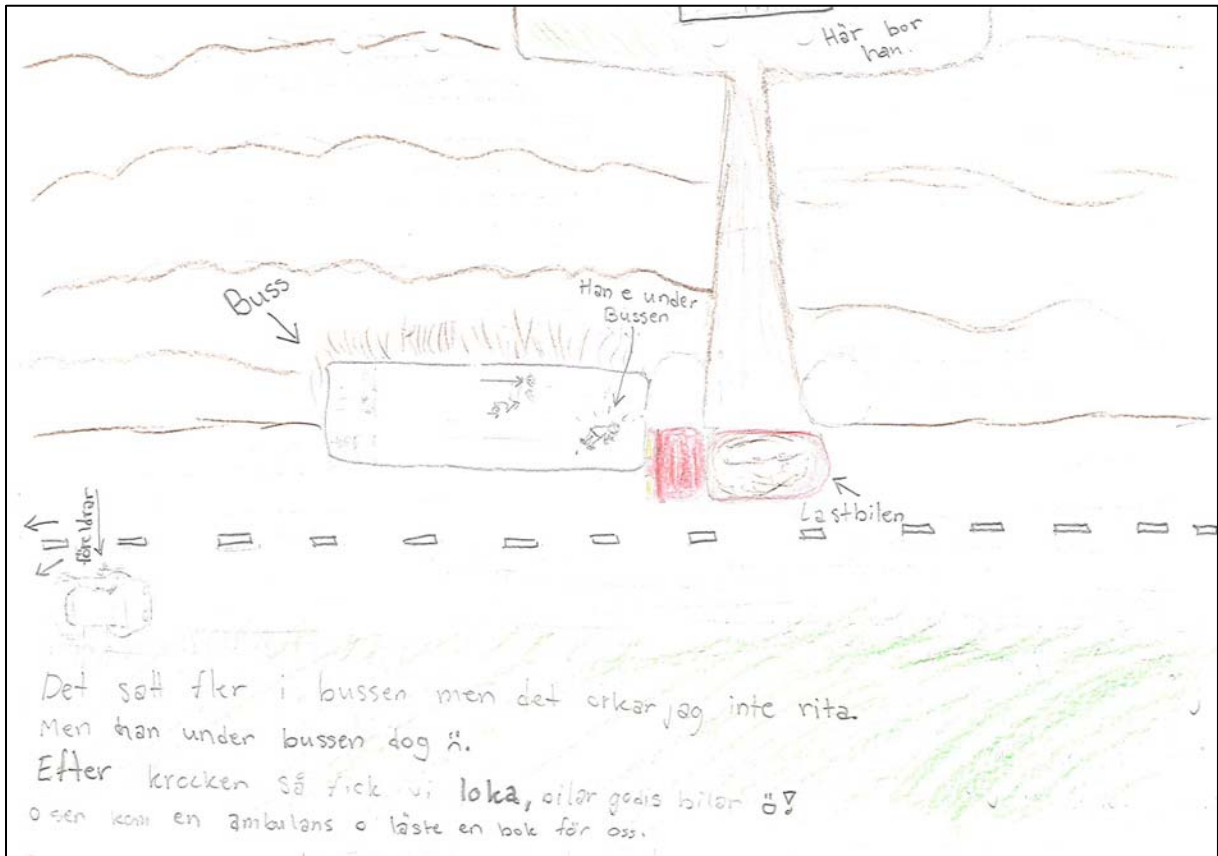

Ett annat barn skrev:

”Jag borstade en häst. Och den var sur så den tryckte in mig i väggen så jag bröt armen. Hade jag inte tagit emot med armen så hade jag brutit något annat./.../ Jag kände hur benet gick av och man hörde det. Först blev jag helt chockad och sedan började jag gråta. Jag mådde illa av det och hade jätte ont.”

Maskiner och fordon var också inblandade i olyckorna. Ett barn berättade om en händelse som hade slutat riktigt tråkigt:

”När vi åkte hem från skolan förra året så var det en pojke som skulle gå av skolbussen där han bodde. Då kom det en lastbil. Han hamnade då under bussen och dog.”

Diskussion

Flertalet av barnen i denna undersökning tycktes uppleva lantbruks- och landsbygds miljön som en stimulerande uppväxtmiljö. De platser och de saker som barnen i denna studie beskrev som roligast var att vara med djuren, lantbruksmaskiner samt vid balar, på loft, ute i hagar, skog och fält. Barnen tycktes uppleva miljön som mycket spännande och kunde där hitta på meningsfulla saker. De uppfattades kunna få utlopp för sin kreativitet med dessa aktiviteter och på de platser som de trivdes bäst på. Det gick även att skönja att miljön gav stimulans för barnens problemlösningsförmåga och för att ta ansvar för andra individer (djuren). Barnen angav att de främst hjälpa till med de sysslor i lantbruksarbetet som de själva tyckte var roliga och spännande.

Miljön på jord- och skogsbruk är dock samtidigt fylld av risker och många, både barn och vuxna, skadar sig varje år (Arbetsmiljöverket, 2008; Lundqvist, 1996; Pinzke & Lundqvist, 2006; Östberg, 1997). Det tycks vara just vid de aktiviteter och platser vilka barnen i denna studie beskrev som särskilt spännande och roliga som det är störst risk för olyckor på lantbruksföretag enligt tidigare studier, det vill säga att vara med de större djuren och maskinerna (Nilsson, 2009; Pinzke & Lundqvist, 2006; Nilsson, Pinzke & Lundqvist, 2010). Barn till lantbrukare och barn som lever, förflyttar sig och leker i de mest utsatta miljöerna löper större risk att skadas (Morrongiello, 2007a; Östberg, 1997; SOU 2002:68). Lantbrukande föräldrarna beskrev i en tidigare studie att risken för olyckor ökade när deras barn hade besök av icke lantbrukande kompisar och att föräldrarna därför övervakade barnen i större omfattning vid dessa tillfällen (Nilsson, 2009). Möjligen kan detta också vara en anledning till att några av de barn som var med i undersökningen vilka inte bodde på en gård angav att man inte hade möjlighet att göra så mycket på en gård.

De barn som bodde på en gård tycktes vara väl medvetna om de risker och faror som fanns på ett lantbruksföretag. I vardagen på ett lantbruksföretag är barnen ofta tillsammans med de vuxna eftersom gårdar även omfattar barnens hem och uppväxtmiljö. Att barn och ungdomar är tillsammans med de vuxna i deras arbete på ett lantbruk är en del av vardagen och även nödvändigt för att barnen ska lära sig hur man förhåller sig i situationer och miljöer som är riskfyllda enligt lantbrukande föräldrar (Nilsson, 2009). Barnen i vår studie tycktes ha stort förtroende för de vuxna på lantbruket och att dessa skulle klara av att undanröja och hjälpa dem när de hamnade i svåra och riskfyllda situationer. De vuxna beskrevs som förebilder för hur arbete och sysslor skulle utföras på bästa och säkraste sätt enligt barnens beskrivningar. Att ta efter de vuxna och andra är ett sätt att lära sig hur man ska agera i olika situationer och är en del av barns inläring och utveckling mot självständiga vuxna (Skinner, 1974). Dock är dessa situationer inte helt oproblematiske. Tidigare forskning tyder på att det händer flest allvarliga olyckor med barn i lantbruk när barnen är tillsammans med och i närheten av vuxna (Morrongiello, 2007b).

En paradox i vår studie var att flera av barnen angav att de med de vuxnas tillåtelse körde maskiner trots att de var minderåriga eller att de skötte djur som inte var helt ofarliga. Detta ökar risken för olyckor och strider mot svenska föreskrifter och lagar (AFS, 1996). Att barn

tillåts att själv utföra farliga arbetsmoment på lantbruksföretag har även konstaterats i tidigare undersökningar (Nilsson, 2009; Nilsson & Pinzke, 2011; Alwall Svennefelt & Lundqvist, 2011). Att resignera och acceptera en farlig miljö och bli ”hemmablind” genom att inte längre lägga märke till de faror som finns eller genom att dra slutsatsen att ”det har ju gått bra hittills och brukar gå bra” är vanligt förekommer hos dem som lever och vistas i riskfyllda miljöer (Koskela & Pain, 2000; Zerubavel, 2006; Cullberg, 2001) och inte minst bland dem som lever och vistas i lantbruksmiljöer (Farmsafe Australia, 1999). Flera av barnen i studien tycktes även till viss del testa gränser och själv prova innan de tillkallade någon vuxen. Att testa gränser är en del av barns utveckling i sin väg mot vuxenlivet (Skinner, 1974). Dock blir just detta en svår balansgång då möjligheten att prova på och testa sina färdigheter är en viktig del av barns utveckling samtidigt som lantbruksmiljön är betydligt mer riskfylld än de flesta andra uppväxtmiljöer. Det tycks därför extra viktigt att sprida kunskap och ständigt uppdatera säkerhetsarbetet i barn och ungdomars uppväxtmiljö på lantbruksföretag för att förebygga olycksfall hos denna riskgrupp både i Sverige och internationellt.

Referenser

AFS (1996:1) *Minderårig*. Arbetskyddsstyrelsens författningssamling.

Alwall Svennefelt C. Lundqvist P. (2011) *Barn och ungdomars säkra arbete (BUSA) – råd för medverkan i arbetet på häst-, gris- & mjölkgården*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet. Rapport: 2011:10, Landskap, Trädgård & Jordbruk.

Arbetsmiljöverket (2008) Occupational accidents and work-related diseases 2007, preliminary report. Arbetsmiljöstatistik Rapport 2008:2. SCB, Arbetsmiljöverket.

Benfalk C. Ringmar A. (2007) *Barnolycksfall på lantbruksföretag*. Uppsala, JTI – Institutet för jordbruks- och miljöteknik.

Cullberg J. (2001) *Kris och utveckling*. Stockholm, Natur och Kultur.

Farmsafe Australia (1999) *Child Safety on Farms. A framework for a national strategy*. Moree.

Hagström C. Marander-Ekelund L. (2005) *Frågelista som källa och metod*. Lund, Studentlitteratur.

Koskela H. Pain R. (2000) Revisiting fear and place: woman's fear of attack and the built environment. *Geoforum* 31, 269-280.

Lundqvist P. (1996) Lantbruket – en riskabel arbetsmiljö. I Menckel E & Kullinger B. (red.) *Femton års arbetsolycksfallsforskning i Sverige*. Stockholm, Rådet för arbetslivsforskning.

Morrongiello B.A. Marlenga B. Berg R. Linneman J. Pickett W. (2007a) A new approach to understand pediatric farm injuries. *Social Science & Medicine* 65; 1364-1371.

Morrongiello B.A. Pickett W. Berg R.L. Linneman J.G. Brison R.J. Marlenga B. (2007b) Adult supervision and pediatric injuries in the agricultural worksite. *Accident Analysis and Prevention* 40; 1149-1156.

Nilsson K. (2009) *Föräldrars attityder till barn och ungdomars uppväxtmiljö, risker och olyckstillbud på lantbruk*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet. Rapport: 2009:11, Landskap, Trädgård & Jordbruk.

Nilsson K. Pinzke S. Lundqvist P. (2010) Occupational Injuries to Senior Farmers in Sweden. *Journal of Agricultural Safety and Health* 16(1): 19-29.

Nilsson K. Pinzke S. (2011) *Äldre lantbrukares olycksrisker*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet. Rapport: 2011:22, Landskap, Trädgård & Jordbruk.

Pinzke S. Lundqvist P. (2006) *Arbetsolycksfall i jord- och skogsbruk 2004*. Alnarp. Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sveriges Lantbruksuniversitet. <http://194.47.52.48/nmaoh/olycksfall/Slutrapport%20061026.pdf>

SOU (2002:68) Sociala skillnader i skador bland barn och ungdom. Statens Offentliga Utredningar, Socialdepartementet

Skinner B.F. (1974) *About Behaviorism*. New York, Alfred A. Knopf.

Zerubavel E. (2006) *The Elephant in the Room: Silence and Denial in Everyday Life*. Oxford University Press.

Östberg V. The social patterning of child mortality: the importance of social class, gender, family structure, immigrant status and population density. *Sociology of Health & Illness* 1997 Vol. 19. No. 4. Pp. 415-435.